

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת ויגש

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 269

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדָבָר נָא עֲבַדְךָ דָּבָר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יַחַר אַפְךָ בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כְּפָרְעָה (מד יח)

כתוב ברש"י ד"ה "ואל יחר אפך" מכאן אתה למד שדבר אליו קשות.

תמוהה התנהגותם של השבטים כאשר הגיע אליהם שליחו של יוסף ובפיו טענתו על גניבת הגביע אמרו לו השבטים אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים (מט ט) הרי שהסכימו כי כולם יהיו עבדים ואילו לגבי הגנב לא הסתפקו בעונש עבדות אלא הסכימו גם לכך שיהרג בסופו של דבר, ונמצאה שהגניבה אצל בנימין ואז מתרצה השליח, וכן יוסף כי רק בנימין ילקח כעבד ואילו השבטים ישתחררו, האם אין ברוגזו של יהודה משום כפיות טובה וכי משום שהטיב איתם יוסף ולא עשה כאשר דובר בתחילה דיבר יהודה קשות?

וביאר בספר נתיבות המשפט שידעו בני יעקב את כוחם ואף היו נכונים להרוג את פרעה ולחזור לביתם, תחילה כאשר הגיע השליח אליהם ובפיו עלילת הגביע לא חשבו בני יעקב להתנגד ולהשיב מלחמה שעה על אף שכוחם היה איתם, קיבלו את דינם באהבה ללא אומר ודברים, ומדוע? סיבה זו אמר הכתוב עצמו האלקים מצא את עוון עבדיך כלומר לבטח באה צרה זו בשל עוון מכירת יוסף ומשום כך הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו (לעיל מד טז), וכשראו האחים כי האיש נטפל דוקא לבנימין וכמו שאמר הכתוב האיש אשר נמצא הגביע בידו יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם (שם יז) הבינו כי ודאי לא בשל חטא מכירת יוסף באה עליהם הצרה הזאת שאם כן לא היה סובל מכך דוקא בנימין אשר לא השתתף במכירת יוסף ומעתה כשהבינו כי לא בשל חטאם בא להם הדבר הרימו את ראשם ודברו עם האיש קשת.

שם:

כתוב ברש"י ד"ה "כי כמוך כפרעה" מה פרעה גוזר ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי זו היא שימת עין, שאמרת לשום עינך עליו.

הקשה הרא"מ מה היה לו עם פרעה? ומפני מה זלזל הוא את המלך?

וביאר בספר טעמא דקרא שלא זלזל כלל את המלך דאמרינן בבכורות (יג) ב' דברים יש מהם משום מחוסרי אמנה וה"מ ישראל מישראל דקיימי בדיבוריהו אבל ישראל מגוי דאינהו לא כלל קיימי לעמוד בדבורו לא שהרי לא, והיינו דגוי אין צריך כלל לעמוד בדבורו שהרי לא נצטוה על מדבר שקר תרחק ואינו מבין כלל שצריך לעמוד בדבורו אם לא עשה קנין דמה בכך שחוזר בו ואין זה עולה כלל אצלו אבל אחר שאתה מתפאר את האלקים אני ירא עליך לקיים דבריך.

שם:

כתוב במדרש אמר ר' סימון בנימוסין שלנו כתיב ואם אין ונמכר בגנבתו וזה יש לו.

הרי הם חשבוהו ליוסף לאיש מצרי אם כן מה להם להקשות עליו מתורת ישראל?

וביאר המגיד מדובנא שלא טענו השבטים שיקיים ויציית לדין תורה אלא כך אמרו לו אף על פי שאנו בני מאמינים שתורה מן השמים מכל מקום היא נחמדת גם לשכל האנושי, והנה דין זה של גנב תמוה מאוד, וכי מי יקנה עבד גנב להכניסו לתוך ביתו, אלא בעל כרחך צריך לומר שאף לו ימצא קונה, והטעם הוא שיתלו אנשים שמה שגנב זה מחמת דחקו וכמאמר שלמה במשלי "לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב" אבל עתה כשיהיה עבד וסמוך על שולחן אדונו מהיכי תיתי שיגנוב, אמנם כל זה דוקא בגנב עני ורעב אבל אם הגנב הוא מבית עשיר שאין לו כל התנצלות שהרי אינו גונב מחמת דוחק אלא גנב לשם גניבה הרי מי יקנה גנב כזה ויכניסו לביתו וזה טענו לו השבטים, הרי בנימין עשיר הוא ואם תאמר שאתה חושדו בגניבה איך תעלה על

דעתך לקחתו לעבד הלא עליך לחשוש שמא יזיקך ויגנוב בביתך, אלא הרי מוכח מזה שאתה יודע את האמת שאין הוא גנב רק בעלילת דברים אתה בא עליו.

שם:

אמר ר' סימון בנימוסות שלנו כתיב אם אין לו ונמכר בגניבתו וזה יש לו לשלם.

יש לדקדק דמכיון דהרי הגביע כבר הוחזר לידי יוסף, מעתה הרי תביעתו היא רק על תשלומי הכפל אם כן קשה שהרי אפילו אילו לא היה לו לשלם גם כן אין דינו לימכר כמו שאמרו בגמ' קידושין (יח.) בגנבתו ולא בכפלו שאינו נמכר אם אין לו לשלם הכפל?

וביאר האדמו"ר מגור שאכן יש לומר כי נתחכם יוסף לחטוף הגביע כתשלום בעבור תשלומי הכפל בכדי שעדיין ישאר חוב הקרן אשר בעבור חוב זה דינו לקחתו לעבד וכנגד זה ענה לו יהודה שיש לו לשלם, אך יש לעיין בזה אם אמנם הדין כן שיכול לחטוף כתשלום בעבור הכפל ולתבוע הקרן.

וְנֹאמַר אֶל אֲדֹנָי יֵשׁ לָנוּ אֵב זָקֵן וַיֵּלֶד זָקְנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיֹּתֵר הוּא לְבָדוֹ לְאָמוֹ וְאָבִיו אָהָבוֹ (מד כ)

כתוב ברש"י ד"ה "ואחיו מת" מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו, אמר, אם אומר לו שהוא קיים, יאמר הביאהו אצלי.

הרי גם יעקב אמר בפרשת מקץ (מ"ב ל"ח) כי אחיו מת והוא עצמו אמר ולא ראיתיו עד הנה משמע שמסופק שאם מת איך אפשר לראותו, וגם בפרק בתרא דמסכת סופרים איתא שידע מכמה סימנים שעודנו חי ואם כן מה שאמר אחיו מת היינו שסתמא בחזקת מת ואם כן גם יהודה יכול להיות שאמר מטעם זה?

וביאר בספר טעמא דקרא שבנדרים (ס"ד): אמר עני חשוב כמת דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך וכי דתן ואבירם מתו אלא שירדו מנכסיהן וכן יש לומר גם כאן מה שאמר יעקב אחיו מת היינו שמסתמא אפילו אם חי אין לו שם כלום והוא עני וחשוב כמת, אבל כאן ביהודה אי אפשר לומר כן דהא סיים ויותר הוא לבדו לאמו ולמאן דאמר ליעקב דכתיב והוא לבדו נשאר לאמו ויש לפרש בבית הוא לבד אבל כאן כתיב לאמו, ומה שכתוב לקמן (פמ"ה כ"ו) ויפג לבו כי לא האמין להם היינו שהוא מושל בכל ארץ מצרים וזה היה קשה לו להאמין.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכֹלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו (מה ג)
כתוב במדרש אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף קטן שבשבטים ולא היו יכולים אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, כשיבא הקב"ה ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה.

מהי תוכחתו של יוסף הרי הוא נשא קולו בבכי ופירש רש"י בלשון רכה ותחנונים וכן שלח כל איש מעליו ופירש רש"י שלא יבושו אחיו ואם כן מהו שאמרו במדרש ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו? וביאר רבי אייזיק שר (ר"י סלובודקה) שהענין הוא שהרי שבטי י-ה היו בטוחים בצדקתם וששפטו אותו במשפט אמת וצדק, עד שמצינו בחז"ל (תנחומא וישב ב) ששיתפו וצירפו למנין את הקב"ה כביכול, ובטוחים היו שמן השמים מסכימים להם וכל מעשיהם על פי רוח הקודש, ועתה שיוסף התגלה לפנייהם בגדולתו ובקיום חלומותיו הרי זו תוכחה שאי אפשר לעמוד בפניה משום שראו שאין לסמוך לא על רוח הקודש ולא על הסכמה מן השמים וזאת משום שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ולפי טעותו וחטאו, ומשום שהאדם הוא בעל בחירה ואין מעכבין אותו מן השמים וברגע זה שנתברר האמת הרי עשו חשבון נפש וגילו את הנקודה החבויה בעומק הלב אשר היא היא אשר הטעתה את השכל לדון דין טעות ובדרך שרצו לילך אף מן השמים הוליקו אותם, וחשיפת נקודה זו זוהי החרפה והתוכחה הקשה ביותר שנבהלו מפניו, ובאמת לא בשמים היא כי אמת מארץ תצמח מתוך לב האדם משם יוצא האמת ואם בתוך לבו של אדם אין אמת הרי אף לא בשמים וברוח הקודש היא.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיְגִשׁוּ וַיֹּאמְרוּ אֵנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם
(מה ד)

כבר אמר יוסף פעם אחת לאחיו אני יוסף מדוע חזר ואמר שנית את אותו הדבר אני יוסף? וביאר האור החיים שכאמר יוסף בפעם הראשונה אני יוסף לא ענו לו אחיו, ותגובה זו של שתיקת האחים מסופרת בתורה "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", וכאשר ראה יוסף כי אף לאחר שהכריז כי הוא יוסף לא באה כל תגובה של מענה מצד אחיו חשש כי יתכן הדבר בשל אחת משתי הסיבות פחד ואי אמון, ואפשר שפחדו מנקמתו ולכן לא יכלו להשיב כבושת גב הנמצא במחירתו ואפשר שלא האמינו לו כי הוא יוסף, וכדי להוציא מלב אחיו את חששם הראשון הוסיף יוסף ואמר אני יוסף אחיכם כלומר הרי אני יוסף המתנהג עמכם במידת האחוה כאילו ודבר לא ארע ויתירה מזו אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה הייתי במידת האחוה אשר לא נפגמה גם שעה שמכרתם אותי וכדי להוציא מלב אחיו את חששם השני חשש אי האמון אמר יוסף אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה עובדה ששום ילוד אשה לא יכול לדעת אותה שכן אף אחד אחר לא נכח וחרם חמור מנע את פרסומו של מעשה המכירה ברשות הרבים ואם כן עצם ידיעתי מאותה פרשה מהווה מופת חותך כי אני הוא יוסף.

וַיִּפֶל עַל צַוְאֵי בְנֵימִן אָחָיו וַיִּבְךְּ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל צַוְאָרָיו (מה יד)

כתוב ברש"י ד"ה "ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך" על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן להחרב.

וכי כעת זמן לבכות על החורבן ואף קודם שנבנה?

וביאר רבי מרדכי פורגמנסקי שכתוב בחז"ל "ומחה ה' דמעה מעל כל פנים" מהו כל אלא לא רק דמעות של צער אלא אף דמעות של גיל, ולכאורה אדרבה הרי זמן השמחה תגדל אז כמאמר הכתוב אז ימלא שחוק פיני, ומדוע אם כן ימחו דמעות של אושר וגיל, אלא מקורן של דמעות בעת שמחה אינן מצד השמחה המתפרצת אלא מצד סופה שתגמר ומצטערין על זה כי בעת שרואים וחשים את השמחה רואים גם את הגבלתה וסופה ומזה הבכיה ברגע הראשון השמחה עצומה וגדולה מרגע שאחר כך ובעת שיא תוקף השמחה מרגיש יותר הצעו של סילוקה ולכן לעתיד לבוא אז תתבטלנה הדמעות אף של שמחה מפני שהשמחה תהיה קבועה ותמידית וזה ענין הבכיה שבכו יוסף ובנימין שאף ששמחו מעצם השגתם וזכייתם שיבנה בית המקדש בחלקם אבל ראו גם כן שאין זה בקביעות וסופן להחרב ועל זה בכו שאין שמחתם שלמה.

וְהִקְל נִשְׁמַע בַּיִת פְּרַעַה לְאִמְרָא בְּאוֹ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּטַּב בְּעֵינָי פְּרַעַה וּבְעֵינָי עֲבָדָיו (מה טז)

איזו שמחה היתה לפרעה בביאתם של אחי יוסף ומדוע הוטב לו כל כך?

וביאר האור החיים שכן קודם לכן היתה חרפה למצרים בכך שעבד מלך על מצרים והיה משנה למלך פרעה עתה כשבאו אחיו והתגלתה משפחתו הנכבדה התברר כי יוסף אינו עבד והוקל לפרעה.

לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׁמֵלֹת וּלְבְנֵימִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּסֶף וְחֲמֵשׁ חֲלָפֹת שְׁמֵלֹת (מ"ה כ"ב)

מה טעם שנתן לבנימין שלוש מאות כסף?

וביאר רבינו בחיי כנגד מה שהיו האחים חייבים במכירתו פי עשר פעמים שלשים שקלים דמי עבד הרי הם שלוש מאות וזה מה שאמרו (גיטין מה): המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו כלומר בדמי העבד שהם שלושים וכמבואר בפרשת משפטים. (ספ' דברך נצב בשמים)

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֱלֹכָה וְאַרְאֶנּוּ בְטָרָם אֲמוֹת (מה כח)

למה עד שלא באה אליו רוח נבואה הזכירו הכתוב בשם יעקב שנאמר ותחי רוח יעקב ומשבאה אליו הרוח הזכירו בשם ישראל שנאמר "ויאמר ישראל", "ויסע ישראל" ויאמר אלקים

לישראל במראות הלילה?"

וביאר הגר"א שישראל בגמטריא יעקב שטן שאחר שנצח לשרו של עשו שקיבל שם ישראל שנאמר "כי שרית" (ועין לקמן מ"ו ח') מה שכתוב שכל האבות נקראו ישראל ומה שהקב"ה קראו יעקב והוא עצמו יתברך קראו ישראל מכיון שנסיעתו למצרים היתה להיות גולה שם ולא הזכירו בשם השררה רק בשם השפלות ואחר שהקב"ה קראו בשם יעקב יזכירו הכתוב גם כן בשם הזה "ויקם יעקב מבאר שבע" "את יעקב אביהם" ומה שאמר "וישאו בני ישראל" כי רצה להזכיר בירידה זו שני שמותיו ישראל ויעקב להורות שאף על פי שהוא עתה יעקב בירידה עתידים הבנים להגאל ולצאת ביד ולחזור לשררתם ולגדולה ממנה ומזה הוצרך להזכיר בני ישראל כי יכול היה הכתוב לומר וישאו בני יעקב את אביהם וזהו שכתוב "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו" כי הבאים מצרימה הם יעקב ובניו והם עתידים להקרא בני ישראל ולהפקד במספר שמות.

כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִם יֵצְאֵי יְרֻכּוּ מִלְּבַד נָשִׂי בְנֵי יַעֲקֹב כָּל נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ (מו כו)

כתוב ברש"י ד"ה "כל הנפש הבאה ליעקב" ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן.

לכאורה יש ראייה שהרי שמעון נשא את דינה כמו שכתב רש"י בפסוק שאול בן הכנענית ואם היה נשוי עם התאומה איך לקח שני אחיות בחייהן הרי השבטים קיימו את כל המצות כדפירש רש"י בחולין (צ"א). ד"ה ופרע ועם כן שכבר מתו, אך יש לדון אם שמרו התורה איך נשאו לאחיותיהן התאומות וגם איך נשא שמעון לדינה אחותו, ונראה דלענין קורבה לא חשו כלל גם האבות דאין קורבה לבני נח וכן מוכח בתוס' (ב"ב קמ"א. ד"ה בת היה לו) שכתבו ואם תאומר מותר לבני נח באחותו, ומאי קשה להו הרי קיימו האבות כל התורה ועם כן דבעיני קורבה לא שנה לקיים דאין קורבה לבני נח ומה שקצת קרובים אסורים לבני נח כמבואר בסנהדרין דף נ"ח זה גזה"כ אבל קורבה שאסור רק בדיני ישראל לא שנה, ומה שאברהם אמר לפרעה ולאבימלך אחותי היא ולא חשש שיאמרו שהיא גם אשתו משום דאם כן היה האומר אשתי היא יותר קרובה מאחותו מדלא קאמר שמה מינה שאינה אשתו, וגם יהודה נשא את כלתו ואף על גב שהיה בטעות היינו משום שהיתה שומרת יבם אבל אחר כך נשאה בקביעות כמפורש בפסוק ולא יסף עוד לדעתה ופירש"י ולא פסק, ואף על גב דקי"ל כרבי עקיבא דס"ל שאסור ולא פסק באחותו מאמו ס"ל למדרש זה כרב אחא בר יעקב ביבמות (צ"ז): דדוקא אחותו מאמו ולא מאביו אבל אחותו מאביו ומאמו מותרת (ע"ש בגמרא) ולכן היו התאומות להם.

העלון נתרם

להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם

ולרפו"ש הרב אליעזר בן מרים בתושח"י והרב חיים בן שרה בתושח"י

והילד שמואל בן צביה בתושח"י והרב אברהם בן שרל בתושח"י

והרב יצחק בן צביה בתושח"י

ולזרע של קיימא לאברהם בן מיכל ונעמי בת אסתר יהודית בקרוב ובנקל

ולע"נ רבינו מרן שר התורה רשכבה"ג ר' שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי

צזוק"ל נלב"ע ביום שושן פורים תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

וסבתי מרת מלכה בת ר' צבי יצחק קריזר ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשפ"ג

ניתן לקבל את העלון במיל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון אבל רק בין הסדרים 0534157546

ניתן להוריד את העלון באתר דרוש, ביום חמישי. הדרכה: נכנסים לדרשו ובוחרים הורדת

עלוני, לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).